

บทที่ 2

สภาพและปัญหาสังคมชนบทภาคใต้

มนุษย์อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ จึงย่อมมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ สังคมก็เช่นกันย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม ด้านต่าง ๆ ทั้งธรรมชาติและตัวมนุษย์เอง ดังนั้น การที่จะศึกษาสภาพและปัญหาสังคมชนบทภาคใต้ จึงต้องศึกษาสภาพพื้นฐานทางภูมิศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อสังคมภาคใต้ และศึกษาประวัติศาสตร์ เพื่อให้เชื่อมโยงอดีตสู่ปัจจุบันได้ เข้าใจอย่างถ่องแท้ การศึกษาสภาพและปัญหาสังคมชนบทภาคใต้ จึงจำแนกออกได้ 3 ประการดังนี้

1. สภาพทางภูมิศาสตร์
2. ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ และสภาพความเป็นอยู่
3. ปัญหาทางสังคม

สภาพทางภูมิศาสตร์

ภาคใต้มีพื้นที่ประมาณ 72,961 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยจังหวัดต่าง ๆ 14 จังหวัดด้วยกัน ได้แก่ ชุมพร สุราษฎร์ธานี ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง นครศรีธรรมราช พัทลุง สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ภาคใต้เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของคาบสมุทรมาลายู โดยมีมหาสมุทรล้อมรอบถึง 2 ด้าน กล่าวคือ ด้านทิศตะวันออก ได้แก่ มหาสมุทรอินเดียขบริเวณทะเลอันดามัน ทางใต้สุดติดกับประเทศมาเลเซีย โดยมีพรมแดนติดต่อกันยาวประมาณ 500 กิโลเมตร ตลอดจนแนวชายแดนในเขตจังหวัดสตูล สงขลา ยะลา และนราธิวาส ด้านทิศตะวันตกก็มีส่วนที่เป็นแผ่นดินติดต่อกับสหภาพพม่าในบริเวณจังหวัดระนอง (เรียงสรรค์ ประเสริฐศรี, 2530 : 13)

ลักษณะภูมิประเทศของภาคใต้ จะมีลักษณะยาวและแคบ มีความยาวจากเหนือจดใต้ 600 กิโลเมตร ด้านกว้างที่สุดประมาณ 250 กิโลเมตร บริเวณแคบที่สุดคือ คอคอดกระ จากฝั่งแม่น้ำกระบุรีถึงฝั่งทะเลด้านตะวันออก มีความยาวเพียง 64 กิโลเมตรเท่านั้น (วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 2533 : 22)

ภูมิประเทศของภาคใต้ มีลักษณะเป็นที่ราบและภูเขาเป็นส่วนมาก ลักษณะที่ราบจะเป็นที่ราบชายทะเล ที่ราบลุ่มแม่น้ำ และมีที่ราบลุ่มหุบเขาเป็นบางส่วน ภูเขาในภาคใต้จะมีลักษณะเป็นแกนหรือสันของคาบสมุทรในแนวเหนือใต้ แนวภูเขาที่สำคัญของภาคใต้มี 2 แนว (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2530 : 14 - 15) คือ

(1) แนวทิวเขาภูเก็จ เป็นแนวเขาที่แยกมาจากเขาตะนาวศรีตรงบริเวณแม่น้ำปากจั่น จังหวัดชุมพร โดยแยกมาทางทิศตะวันออก (ส่วนที่แยกไปทางทิศตะวันตกนั้นอยู่ในเขตประเทศพม่า) แนวทิวเขาภูเก็จจะเป็นแนวลงมาจากทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ถึงเขตของจังหวัดชุมพร และจังหวัดระนองเลียบชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกบริเวณจังหวัดระนองและจังหวัดพังงา ตลอดไปจนถึงเกาะภูเก็ต แนวเขานี้มีความยาวประมาณ 517 กิโลเมตร

(2) แนวทิวเขานครศรีธรรมราช เป็นสันของคาบสมุทรทางฝั่งตะวันออก เริ่มจากตอนกลางของจังหวัดสุราษฎร์ธานี พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นแนวลงมาจากใต้ในเขตจังหวัดพัทลุง สงขลาและสตูล ทิวเขานี้มีความยาวประมาณ 319 กิโลเมตร จุดทิวเขาสันการาคีรี ซึ่งเป็นทิวเขากั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย (ความยาวประมาณ 428 กิโลเมตร) นอกจากทิวเขาที่สำคัญ ๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีภูเขานอื่น ๆ ที่มีลักษณะเป็นภูเขาโดด ๆ อีกหลายลูก แต่เป็นภูเขาที่มีความสูงไม่มากนัก

เนื่องจากทางทิศตะวันออกและทางทิศตะวันตกของคาบสมุทรภาคใต้ มีลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศที่แตกต่างกันมากอย่างเห็นได้ชัด การศึกษาสภาพทางภูมิศาสตร์ของภาคใต้จึงแบ่งคาบสมุทรออกเป็น 2 บริเวณ (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2530 : 15 - 16) คือ

(1) บริเวณชายฝั่งตะวันออก ฝั่งตะวันออกของภาคใต้ลักษณะชายฝั่งมีพื้นที่กว้าง (ประมาณ 3 - 35 กิโลเมตร) ฝั่งทะเลราบเรียบ มีหาดทรายขาว เช่น หาดทรายในจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี และนราธิวาส นอกจากนี้ก็ยังมีอ่าวที่สำคัญอีกหลายอ่าว เช่น อ่าวสวี (จังหวัดชุมพร) อ่าวบ้านดอน (จังหวัดสุราษฎร์ธานี) และอ่าวนครศรีธรรมราช มีทะเลภายในที่ใหญ่และมีเพียงแห่งเดียวของประเทศ คือ ทะเลสาบสงขลา เกาะมีเพียงจำนวนน้อย เกาะที่ใหญ่ที่สุด คือ เกาะสมุย และเกาะพะงัน แม่น้ำสายสำคัญ ๆ ด้านฝั่งทะเลตะวันออกมีหลายสาย เช่น แม่น้ำตาปี ยาวประมาณ 214 กิโลเมตร แม่น้ำปัตตานี ยาวประมาณ 190 กิโลเมตร และแม่น้ำสาขบุรี ยาวประมาณ 170 กิโลเมตร เป็นต้น

(2) บริเวณชายฝั่งตะวันตก ฝั่งตะวันตกบางแห่งมีลักษณะลักษณะชัน บริเวณชายฝั่งแคบมาก เขียงเขาจะติดกับชายทะเล ฝั่งทะเลที่มีลักษณะเว้าแหว่งไม่เป็นระเบียบ เกาะแก่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก หาดทรายมีน้อย ห่างจากชายฝั่งประมาณ 60 เมตร ก็จะเป็นทะเลลึก แม่น้ำที่มีอยู่จะเป็นแม่น้ำสายสั้น ๆ ไหลเชี่ยว เพราะไหลผ่านที่ราบฝั่งที่แคบ แม่น้ำที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำกระบุรี (ปากจีน) ไหลออกสู่ทะเลที่จังหวัดระนอง มีความยาวประมาณ 135 กิโลเมตร และแม่น้ำตรังยาวประมาณ 175 กิโลเมตร เป็นต้น

เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของภาคใต้เป็นคาบสมุทร จึงทำให้สามารถที่จะรับลมได้ 2 ด้าน ภาคใต้จึงมีลักษณะชุ่มชื้นและฝนตกเกือบตลอดปี มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงถึง 2,858.6 มิลลิเมตร ภูมิอากาศของภาคใต้โดยทั่วไปจึงแบ่งออกเป็น 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน และฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนมกราคมของปีถัดไป

จากลักษณะภูมิประเทศของภาคใต้ที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบและภูเขา มีฝั่งทะเลล้อมรอบ อีกทั้งอยู่ในเขตมรสุมมีฝนตกชุกตลอดปี ทำให้พื้นที่บริเวณภาคใต้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นดิน น้ำ ป่าไม้ แร่ธาตุ แหล่งพลังงาน สัตว์น้ำ เป็นต้น สงบ - สงเมือง (2525 : 13) ได้กล่าวถึงทรัพยากรข้างต้นไว้ดังนี้

(1) ดิน ในภาคใต้เกือบทั้งหมดเป็นดินภูเขา ดินที่ลาดชันนั้นได้ มีดินตะกอนลุ่มแม่น้ำอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก เหมาะสำหรับปลูกพืชบางชนิด เช่น ยางพารา มะพร้าว ปาล์มน้ำมัน กาแฟ ผลไม้เมืองร้อน ฯลฯ มีเนื้อที่ปลูกไม้ยืนต้นมากกว่าเนื้อที่นาถึง 2 เท่า ประชาชนภาคใต้จึงมีอาชีพทำนาและทำสวนควบคู่กันไป แต่ได้ผลผลิตต่ำ

(2) น้ำ ภาคใต้อุดมสมบูรณ์ด้วยแหล่งน้ำ แต่ท้องที่หลายแห่งขาดแคลนน้ำบริโภคในฤดูแล้ง และไม่มีน้ำปลูกพืชในฤดูฝน

(3) ป่าไม้ ภาคใต้มีพื้นที่ป่าไม้มากเป็นอันดับสาม รองจากภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่เนื่องจากมีการลักลอบตัดไม้กันมาก ป่าจึงถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว

(4) แร่ธาตุ ที่ผลิตได้มากทางภาคใต้ คือ ดีบุก และวุลแฟลม นอกจากนี้ยังมีการสำรวจแหล่งแก๊สธรรมชาติขนาดใหญ่บริเวณอ่าวไทย แร่ธาตุที่ผลิตได้ส่วนใหญ่ส่งเป็นสินค้าออกในราคาต่ำ

ส่วนแหล่งพลังงาน ภาคใต้เป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญของประเทศ โดยมีแหล่งถ่านหินที่สำคัญที่อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ในปัจจุบันใช้ประโยชน์จากถ่านหินเป็นวัตถุดิบป้อนโรงงานไฟฟ้า

และสำหรับสัตว์น้ำ เนื่องจากภาคใต้มีทะเลขนานอยู่ทั้งสองด้าน จึงมีการทำประมงทั้งประมงน้ำจืดและประมงน้ำเค็ม ทุกจังหวัดยกเว้นจังหวัดยะลาที่ไม่มีอาณาเขตติดต่อกะเล

ประชากรในภาคใต้ จากรายงานทะเบียนราษฎรของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (ประมวลสถิติกิจการทะเบียน ประจำปี 2531 อ้างอิงมาจากวารสารเศรษฐกิจและสังคม 2533 : 25 - 26) จำนวนประชากรในภาคใต้ ปี 2521 และปี 2531 ในปี 2521 ภาคใต้มีประชากรทั้งสิ้น 5,586,197 คน เมื่อเปรียบเทียบกับประชากร จำนวน 6,861,000 คน ในปี 2531 ภาคใต้มีประชากรเพิ่มขึ้น 1,274,839 คน หรือมีอัตราประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ

2.3 ต่อปี ในช่วงเวลา 10 ปีผ่านมา จังหวัดที่มีประชากรสูงของภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีจำนวน 1,396,209 คน รองลงมาได้แก่ จังหวัดสงขลาและจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีประชากร 1,060,029 คน และ 713,528 คน ตามลำดับ โดยจังหวัดที่มีประชากรน้อยที่สุด คือจังหวัดระนอง มีจำนวน 107,808 คน เท่านั้น

เมื่อพิจารณาในส่วนของการตั้งถิ่นฐาน ชุมชนของภาคใตียังคงมีลักษณะเป็นชุมชนชนบท กล่าวคือ ในปี 2521 มีประชากรอาศัยอยู่ในเขตเทศบาล 670,603 คน และอยู่นอกเขตเทศบาล 4,915,594 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 12.01 และ 87.99 ตามลำดับ ส่วนในปี 2531 ยังคงมีลักษณะใกล้เคียงกัน คือ มีประชากรในเขตเทศบาลร้อยละ 12.77 และนอกเขตเทศบาล ร้อยละ 87.23 อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบการเพิ่มจำนวนประชากรในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล การเพิ่มขึ้นของประชากรในเขตเมืองเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยที่สูงกว่า คือ ร้อยละ 3.07 ต่อปี ในขณะที่ประชากรในพื้นที่นอกเขตเทศบาลเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 2.17 ต่อปี

ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และสภาพความเป็นอยู่

การศึกษาความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้เข้าใจสภาพในปัจจุบัน เพราะแต่ละสังคมมีความทรงจำในอดีตของตน ซึ่งจะนำไปสู่ความสำนึกและความภูมิใจร่วมกัน การศึกษาประวัติศาสตร์ภาคใต้ก็เช่นกัน สามารถทำให้เราเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวในอดีตเพื่อจะนำไปสู่ความเข้าใจในปัจจุบัน อันเป็นสาเหตุของปัญหาสังคมชนบทภาคใต้ ทั้งนี้เพราะภาคใต้มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน มีกลุ่มคนหลายเชื้อชาติหลายพวกได้เข้ามาอาศัยอยู่ในดินแดนแห่งนี้ ซึ่งในเรื่องประวัติศาสตร์ภาคใต้ตามที่ปรากฏในหนังสือ สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 5 โดย สงบ ส่งเมือง (2529 : 1976 - 1992) ได้แบ่งประวัติศาสตร์ภาคใต้ออกเป็น 3 ยุค คือ

1. ประวัติศาสตร์ภาคใต้ยุคเริ่มแรก นับตั้งแต่ชุมชนโบราณหลายแห่งในภาคใต้ก่อตัวขึ้นมา และเริ่มเจริญขึ้นจากการพัฒนาภายในภาคใต้เองและรับถ่ายทอดเอาวัฒนธรรมจากต่างชาติ โดยเฉพาะจากอินเดีย จีน ชวา ลังกา มอญ และเขมร ในฐานะที่ชุมชนเหล่านั้นเป็นทั้งเมืองท่าขนถ่ายสินค้าคาบสมุทรมุขและเป็นสะพานเชื่อมต่อระหว่างดินแดนแผ่นดินใหญ่กับหมู่เกาะ จนกระทั่งชุมชนดังกล่าวขยายตัวออกไปจนกลายเป็นรัฐหรืออาณาจักรเล็ก ๆ ขึ้นมา เป็นต้นว่า อาณาจักรตามพรลิงค์ และลังกาสุกะ เป็นต้น และจวบจนอาณาจักรเหล่านี้เสื่อมสลายไป เพราะถูกผนวกเข้ากับรัฐที่มีอำนาจยิ่งใหญ่กว่า คือ ประมาณพุทธศตวรรษที่ 7 - 18 เป็นเวลานานร่วม 11 ศตวรรษ ที่ดินแดนภาคใต้มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของตนเอง

พัฒนาการประวัติศาสตร์ของภาคใต้ยุคนี้ เป็นเรื่องราวของการอพยพของมนุษย์เผ่าพันธุ์ต่าง ๆ และการหลั่งไหลของอารยธรรมจากภายนอกโดยเฉพาะจากอินเดีย จีน ชวา มอญ เขมร และอาหรับ เข้าไปผสมผสานปะปนกับวัฒนธรรมดั้งเดิมทางภาคใต้ จนกระทั่งดินแดนทางภาคใต้มีลักษณะเป็นป่าหลอมทางวัฒนธรรมและเชื้อชาติของมนุษย์หลากหลายด้วยความเชื่อ จารีต ประเพณี ระบบ และสถาบันทางสังคม การเมืองการปกครองและวัฒนธรรม

2. ประวัติศาสตร์ภาคใต้ยุคกลาง จะใช้เวลาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา คือ ตั้งแต่ตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 19 จนกระทั่งมีการรวมชาติตามระบบมณฑลเทศาภิบาล ตอนกลางพุทธศตวรรษที่ 25 หรือสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ รวมเป็นเวลา 5 ศตวรรษ ลักษณะเด่นของยุคนี้ก็คือ เป็นสมัยศึกดินาตั้งแต่ระบบการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ได้วิวัฒนาการไปสู่สังคมศักดินาแบบไทย ในขณะที่ดินแดนภาคใต้ผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทยตามระบบรัฐบรรณาการ คือ ตกเป็นเมืองบริวารของกรุงสุโขทัย อโยธยา และรัตนโกสินทร์ ตามลำดับ

ดินแดนภาคใต้ยุคกลาง อำนาจทางการเมืองตกอยู่กับคนจำนวนน้อย
เพียงไม่กี่ตระกูล ซึ่งดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองและกรมการเมืองอยู่ในเมือง
สำคัญ ๆ เพียงไม่กี่เมือง คือ นครศรีธรรมราช พัทลุง ภูเก็ต พังงา ตะกั่วป่า
ตรัง พุมพรและไชยา รายได้ของเจ้าเมืองเหล่านี้เกิดจากการผูกขาดทางภาษีและ
ใช้แรงงานไพร่ ระบบการปกครองยังแยกกันอยู่เป็นเมือง ๆ เป็นอิสระต่อกัน และ
มีหลายเมืองที่เป็นอริกัน มีการแบ่งประชาชนออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามเชื้อชาติและ
ภูมิลำเนา มีมูลนายเป็นผู้ควบคุมอย่างใกล้ชิด มีความเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างมาก
ระหว่างพวกเจ้าเมือง กรมการเมืองซึ่งเป็นชนชั้น "ผู้ดี" เพราะเป็นชนชั้น
อภิสิทธิ์ชนที่มีชีวิตอยู่จากการใช้แรงงานและเก็บภาษีอากรจากชนชั้นไพร่ และทาง
ระบบเศรษฐกิจยังล้าหลัง ส่วนใหญ่ยังมีการผลิตแบบยังชีพ ที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยการ
ผลิตที่สำคัญมีอยู่มากก็จริง แต่ที่ดินที่ดีเกือบทั้งหมดตกอยู่ในกำมือของ
เจ้าขุนมูลนายศักดินาและผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่
สำคัญที่เกิดขึ้นตอนปลายของยุคนี้ โดยเฉพาะตั้งแต่ครั้งหลังของพุทธศตวรรษที่ 24
ก็คือ การขยายตัวของการผลิตเพื่อการค้า มีการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อส่งออก
เช่น โรงสีข้าว โรงงาน ฯลฯ ทำให้เกิดชนชั้นนายทุน นายหน้า เจ้าของโรงงาน
และธุรกิจขนาดเล็ก ๆ ซึ่งเป็นคนจีนหรือขุนนางซึ่งอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของชนชั้น
ศักดินา สถานการณ์เช่นนี้ทำให้สภาพของสังคมไทยโดยส่วนรวมและทางภาคใต้ตก
อยู่ในสภาพที่แตกแยกล้าหลัง ถูกเอารัดเอาเปรียบจากชนชั้นสูงมาก ชนชั้นสูงมี
จิตสำนึกทางชนชั้นและผลประโยชน์ของชั้นสูงแต่พวกไพร่กลับไม่มีจึงยากจน ไม่มี
การศึกษาเลี้ยงชีพอยู่โดยอาศัยแรงงานคนและสัตว์และยังเชื่ออยู่ในเรื่องนรกสวรรค์
นิพพาน กฎแห่งกรรม บาปบุญคุณโทษ ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ฯลฯ ซึ่งเป็นประเพณีที่
บั่นทอนประสิทธิภาพของมนุษย์ลง

๓. ประวัติศาสตร์ภาคใต้ยุคใหม่ นับตั้งแต่การรวมชาติตามระบบ
มณฑลเทศาภิบาลตอนกลางพุทธศตวรรษที่ 25 นักประวัติศาสตร์ยอมรับว่า สังคมไทย
เริ่มพัฒนาเข้าสู่ความเป็นสังคมใหม่ อย่างไรก็ตามในทศวรรษที่ 1930-1940

ACC. No. 084685
DATE ACQUIRED 15 ส.ย. 2536
CALL No.

พ.ศ. 2435 ซึ่งเป็นปีเริ่มปรับปรุงการปกครองเป็นแบบสมัยใหม่ เป็นปีเริ่มต้นประวัติศาสตร์ภาคใต้ยุคปัจจุบัน ซึ่งนับเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญที่สังคมภาคใต้กำลังเคลื่อนไปสู่สังคมแบบประชาธิปไตยยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ ในขณะที่พลังขับเคลื่อนสังคมยังคงอยู่ในกำมือของกลุ่มคนที่เป็นข้าราชการ ซึ่งสืบทอดมรดกของวัฒนธรรมศักดินา และพยายามรักษาสถานภาพของตนเองไว้โดยการแสดงตนเป็นผู้ช่วยเหลือประชาชน แต่เป็นจริงได้เพียงส่วนน้อยเท่านั้น

นับได้ว่า ภาคใต้มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มาช้านาน แต่หากมองกันในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม กลุ่มชนต่าง ๆ จะมีแนวทางในการดำเนินชีวิตแตกต่างกันหลายรูปแบบ เช่น แบบไทยพุทธ ไทยมุสลิม ชาวจีน เป็นต้น ทุกกลุ่มย่อมจะมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ซึ่งสังเกตได้จากวิถีชีวิตตลอดจนวัฒนธรรมของชนชั้นเหล่านี้ โดยเฉพาะชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่สำคัญกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวพร้อมกับการสร้างเสริมและสืบทอดวัฒนธรรมของตนมาหลายชั่วอายุคน (จารี กาลดิษฐ์ กิพย์รัตน์, 2532 : 33 - 34)

ดังนั้น ภูมิหลังทางเชื้อชาติ สังคม วัฒนธรรม ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และความเชื่อทางศาสนา จึงมีส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นได้ ทั้งนี้เพราะสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนในชนบทที่ขึ้นอยู่กับลักษณะทางภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจและปัจจัยด้านต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในแต่ละท้องถิ่น ในด้านลักษณะครอบครัวของภาคใต้มีลักษณะครอบครัวชาย มีระบบเครือญาติที่ผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น ผู้คนมีพื้นฐานของความรักชาติ รักพวกพี่น้องเป็นพื้นฐานเดิม ในขณะที่เด็วกันก็มีความกล้า ความเด็ดขาดรองรับอยู่ อย่างไรก็ตามลักษณะดังกล่าวมาเรียกได้ว่า เป็นสังคมชนบทเช่นเดียวกับภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ การกระจายของประชาชนในชนบทนั้นมี 2 ลักษณะคือ จับกลุ่มกันหนาแน่นตามหมู่บ้านและกระจายอยู่เป็นหลัง ๆ ตามบริเวณที่ทำกรเพาะปลูก เช่น สวนยางพารา สวนมะพร้าวและไร่นา เป็นต้น

(สุกธิววงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และพิสิฐ เจริญวงศ์, 2529 : 2703) ความเป็นอยู่ของผู้คนในชนบทภาคใต้มักอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ มีตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายลงมาจนถึงรุ่นหลาน เหล่น อาศัยรวมในบ้านเดียวกันหรืออาจแยกหลังแต่อาจอยู่บริเวณเดียวกัน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะระบบเศรษฐกิจของชาวชนบทภาคใต้เป็นระบบเกษตรกรรม

ปัญหาทางสังคม

ปัญหาทางสังคมของสังคมชนบทภาคใต้ หมายถึง ภาวะหรือสถานการณ์ที่มีผลกระทบต่อกระเทือนต่อกลุ่มชนที่อยู่ในพื้นที่นอกเขตตัวเมืองหรือนอกเขตเทศบาลของ 14 จังหวัดภาคใต้ ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นจะมีความรุนแรงมากขึ้นเพียงใดย่อมแล้วแต่ปัจจัยหรือพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของสังคมนั้น ๆ (ชาญชัย อินทรประวัตติ, 2528 : 2) ดังนั้นปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นในชนบทภาคใต้จึงสามารถแยกเป็นปัญหาใหญ่ ๆ ได้ 3 ด้าน คือ

1. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ
2. ปัญหาด้านสังคม
3. ปัญหาด้านการเมือง

1. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ มักเชื่อกันว่า ภาคใต้เป็นดินแดนที่มั่งคั่ง ร่ำรวย ประชาชนไม่ได้ยากจนเช่นภาคอื่นของประเทศ แต่ที่จริงความสมบูรณ์พูนสุขทางเศรษฐกิจของชาวบ้านเริ่มเสื่อมลงตั้งแต่ราว 40 ปีที่แล้ว ผู้คนในสังคมชนบทภาคใต้ต้องประสบกับปัญหาเศรษฐกิจที่สำคัญคือ ปัญหาความยากจน ทั้งนี้ไชยยงค์ มงคลกิจงาม (2524 : 55 - 69) ให้ความเห็นว่า "รากฐานทางเศรษฐกิจของภาคใต้ในประเด็นปัญหาหลักที่พอมองได้จากตัวเลขส่วนรวม ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำในระดับรายได้ระหว่างจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งแตกต่างกันมาก"

วังสรวด์ ประเสริฐศรี (2530 : 18) ได้กล่าวถึงรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลว่ารายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของภาคใต้ปี 2526 มีมูลค่าเท่ากับ 16,148 บาท ซึ่งต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของประเทศซึ่งเท่ากับ 18,778 บาท ในจำนวนจังหวัดภาคใต้ทั้ง 14 จังหวัด มีเพียง 3 จังหวัดเท่านั้นที่รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสูงกว่ารายได้เฉลี่ยของประเทศ คือ จังหวัดระนอง (52,416 บาท) จังหวัดพังงา (45,847 บาท) และจังหวัดภูเก็ต (38,989 บาท) สำหรับจังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่ำที่สุด คือ มีรายได้เท่ากับ 7,957 บาทเท่านั้น หรือประมาณครึ่งหนึ่งของรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของภาคใต้

โฆษิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ (2526 : 15 - 16) ได้กล่าวถึงอาชีพและสภาพของชาวชนบทไว้ว่า คนชนบทส่วนใหญ่ในภาคใต้มักประกอบอาชีพโดยการทำสวนยาง แต่ก็มีส่วนสวนยางบางส่วนที่ยากจนเนื่องจากมีส่วนยางขนาดเล็กคือต่ำกว่า 11 ไร่ต่อครัวเรือน และเป็นยางพันธุ์เก่าที่ให้ผลผลิตต่ำเพียง 30 - 60 กิโลกรัมต่อไร่ ดังนั้น ชาวสวนยางประเภทนี้เมื่อว่างจากงานในสวนของตน ก็ต้องรับจ้างทำงานในสวนยางของผู้อื่นเพื่อหารายได้จุนเจือครอบครัว เนื่องจากการดำรงชีวิตในภาคใต้นี้เงินมีส่วนสำคัญ เพราะข้าวปลาอาหารเป็นส่วนที่ต้องซื้อหาทั้งสิ้น ไม่สามารถปลูกได้พอกินเช่นในภาคอื่น ๆ ส่วนการทำนาในภาคใต้มีทำกันน้อย ชาวภาคใต้ที่มีฐานะยากจนส่วนใหญ่นำนาครั้งเดียวโดยอาศัยน้ำฝน โดยทั่วไปจะมีเนื้อที่ทำนาน้อยเฉลี่ยเพียง 9 ไร่ต่อครัวเรือน และผลผลิตข้าวเฉลี่ยได้เพียง 27 ถังต่อไร่ เนื่องจากพื้นที่ทำนาข้าวบางส่วนของภาคใต้มีปัญหา คือ เป็นดินเค็มผาด มีความกระด้างสูง ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 8 แสนไร่อยู่ในจังหวัดปัตตานี สตูล ชะลา และนราธิวาส นอกจากนี้ในบริเวณที่ราบลุ่มชายฝั่งที่เป็นที่ทำการเพาะปลูกยังประสบปัญหาน้ำท่วมเนื่องจากลมมรสุมและน้ำทะเลหนุน

วิรัตน์ ชีระกุล (2524 : 125 - 126) ได้กล่าวถึงปัญหาที่ภาคใต้ประสบว่า พื้นที่บริเวณจังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานีและนราธิวาส เป็นพื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่น บริเวณดังกล่าวตกอยู่ใน "วงจรแห่งปัญหา" นั่นคือพื้นที่ที่ดินเฉลี่ยต่อเกษตรกรมีขนาดเล็ก ในขณะที่ประชากร

กำลังเพิ่มขึ้นทุกวัน ขาดแหล่งน้ำชลประทาน คุณภาพดินต่ำ ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ประชากรชาวจน ไร้รผู้ร้ำชชุกชุม ฯลฯ โดยเฉพาะในท้องที่จังหวัดพทลุง และบางอำเภอของจังหวัดนครศรีธรรมราช ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นมากที่สุด

ความชากจนของคนในชนบทภาคใต้ในด้านกาประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น ประชากรที่ทำการประมง จากรายงานภาวะเศรษฐกิจและสังคมภาคใต้ (2529 : 126) แสดงให้เห็นว่า ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศที่ทำการประมงมีหลักแหล่งอยู่ในภาคใต้ถึงร้อยละ 60 คิดเป็นจำนวนครัวเรือนการประมงร้อยละ 58 จะเป็นครัวเรือนที่อยู่ในภาคใต้และมีสมาชิกเป็นครัวเรือนโดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 7 คน ซึ่งสูงกว่าถ้วเฉลี่ยของสมาชิกในครัวเรือนทั้งประเทศ จำนวนเรือที่ใช้ในการประมง (จากตารางปี 2526) เกินกว่าร้อยละ 59 ของจำนวนเรือที่มีอยู่ทั้งประเทศอยู่ในภาคใต้ และส่วนใหญ่ร้อยละ 78 เป็นเรือที่มีขนาดเล็ก ซึ่งเรือเหล่านี้มีประสิทธิภพต่ำ จากสาเหตุเหล่านี้ ประกอบกับการเผชิญภาวะวิกฤตการณ์น้ำมันและสัตว์น้ำทะเลบริเวณชายฝั่งลดน้อยลงทุกขณะ เป็นผลทำให้ครัวเรือนชาวประมงในภาคใต้ประสบกับความยากลำบากในการประกอบอาชีพ ทำให้ความเป็นอยู่ของชาวประมงในภาคใต้ส่วนใหญ่ต้องตกอยู่ในสภาพที่ชากจนวันแค้น

จาวี กาลดิษฐ์ กิพย์รัตน์ (2532 : 46) กล่าวถึงปัญหาจากการทำเหมืองแร่ในภาคใต้ไว้ว่า สิ่งหนึ่งที่ทำให้ผู้คนที่ใช้แรงงานต้องหยุดทำงานเพราะเหมืองแร่ในบางท้องที่ที่อยู่ในเขตอิทธิพลของผู้ก่อการร้าย ซึ่งปัญหาใหญ่ที่ตกอยู่กับชาวชนบทภาคใต้นั้นคือ ปัญหาความเสื่อมโทรมของคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น ดินเสีย น้ำเน่า ป่าไม้และต้นน้ำลำธารถูกทำลาย ซึ่งนับเป็นปัญหาที่กำลังทวีความรุนแรง หากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างรีบด่วนแล้วจะเกิดความเดือดร้อนต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างมาก

ปัญหาความไม่สมดุลย์ทางธรรมชาติ ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาขึ้นเป็นอย่างมากสำหรับชาวชนบทภาคใต้ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง ซึ่งเป็นปัญหาอุปสรรคต่ออาชีพทางเกษตรกรรม ดังที่ โฆษิต ปันเปียมรัชฎ์ (2526 : 175)

กล่าวไว้ว่า ปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำกินน้ำใช้ เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่มีความรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูแล้ง บางแห่งไม่มีน้ำ บางแห่งมีแต่อยู่ในสภาพทรุดโทรม เกือบใช้ไม่ได้ ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะพื้นที่ที่น้ำทะเลท่วมถึงทำให้น้ำจืดตามแหล่งน้ำต่าง ๆ กลายเป็นน้ำเค็ม และน้ำล้างแร่จากเหมืองแร่ทำให้น้ำขุ่นสกปรกใช้การไม่ได้ เมื่อเกิดความเดือดร้อนขึ้น รัฐก็จัดบริการน้ำเข้าไปในพื้นที่ที่มีปัญหา แต่ไม่อาจกระทำได้ดีทั่วถึง เนื่องจากสภาพคมนาคมไม่เอื้ออำนวย ชาวชนบทที่ไม่ได้รับการบริการจากรัฐหลายแห่งจำต้องซื้อน้ำบริโภคในราคาปีละ 2.50 บาท ซึ่งช่วยเพิ่มความยากจนให้รุนแรงยิ่งขึ้น

จากปัญหาด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนั้น มีสาเหตุมาจากปัญหาต่าง ๆ ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ ความเหลื่อมล้ำในระดับรายได้ ความยากจน ภัยธรรมชาติ และสาเหตุอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนชนบทภาคใต้ในด้านเศรษฐกิจและสังคมในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาอื่น ๆ ที่จะตามมา

2. ปัญหาด้านสังคม นับเป็นปัญหาใหญ่ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นปัญหาหลักที่อาจจะเกิดความแตกต่างของชาวชนบทในด้านศักยภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ค่านิยมและความเชื่อซึ่งความแตกต่างดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาปลีกย่อยต่าง ๆ ตามมาอีกมากมาย เช่น ปัญหาทางชนชั้น

สงบ ส่งเมือง (2529 : 1991) กล่าวว่า สังคมภาคใต้ประกอบด้วยชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมหลายชนชั้น คือ ข้าราชการ นายทุน กรรมกร และชาวนา แต่สภาพของความแตกต่างด้านต่าง ๆ ก็พอจะชี้ให้เห็นได้ชัดเจน ความแตกต่างทางเศรษฐกิจ ความสำนึกทางชนชั้นที่กำลังขยายตัวออกไป และการกดขี่ขูดรีดจากผู้มีอิทธิพลทั้งในและนอกระบบราชการ เป็นสาเหตุที่ทำให้สังคมภาคใต้มีความแตกต่างและอยู่ในภาวะตึงเครียด อาการทางสังคมเช่นนี้แสดงออกมาในรูปของขบวนการโจรก่อการร้าย ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ โจรผู้ร้ายธรรมดา

การเรียกค่าไถ่ ปิดสวนขาง อาชญากรรมต่าง ๆ การค้าของหนีภาษี ของเถื่อน
โสเภณี และบ่อนการพนันอิทธิพล เป็นต้น

ปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน นับเป็นปัญหาที่มีความ
รุนแรงปัญหาหนึ่งในชนบทภาคใต้ ทั้งนี้เพราะภาคใต้เป็นดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์
จึงมีเรื่องที่เกิดจากผลประโยชน์ขัดกัน ความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ ความสำนึก
ทางชนชั้น ความคับแค้นทางจิตใจ ซึ่งเป็นเรื่องที่วิเคราะห์ได้ไม่ยากนัก อาศัยผู้คน
ในภาคใต้นั้นมีพื้นฐานของความรักชาติ รักพวกพ้องเป็นพื้นฐานเดิม ในขณะเดียวกัน
ก็มีความกล้า ความเด็ดขาดรอรับอยู่ การแก้ปัญหาเรื่องนี้จึงมีโอกาที่จะทำให้เกิด
เกิดปัญหาความขัดแย้ง ความวุ่นวายด้านต่าง ๆ นับตั้งแต่การใช้เล่ห์เหลี่ยมสร้าง
สถานการณ์การเช่นฆ่าเกิดขึ้นได้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(2529 : 75 - 96) ได้รายงานถึงภัยที่เกิดขึ้นในภาคใต้ไว้ว่า ยังมีการปฏิบัติ
การก่อการร้ายของขบวนการโจรก่อการร้ายต่าง ๆ ทั้งในด้านการเรียกค่าคุ้มครอง
จับตัวเรียกค่าไถ่ และการปล้น ทำให้กระทบกระเทือนต่อการลงทุนพัฒนาอุตสาหกรรม
ของภาคใต้เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่เกิดแก่นักท่องเที่ยว นั่นคือปัญหา
โจรผู้ร้ายชุกชุม และมักทำการฉกชิงวิ่งราวทรัพย์สินและทำร้ายร่างกายนักท่องเที่ยว
เสมอ จนเป็นที่เข็ดขลาดสำหรับชาวต่างประเทศที่มาเที่ยวภาคใต้ ซึ่ง
ปาน บ้านเดื่อ (2524 : 36 - 37) ได้กล่าวถึงภัยที่เกิดขึ้นในภาคใต้ไว้ว่า
ผกค. ในภาคใต้มีส่วนพัวพันกับผลประโยชน์ ดังจะเห็นได้จาก ผกค. มักจะเข้า
ยึดครองในพื้นที่ที่มีรายได้สูงทางด้านเกษตรกรรม และทำให้ไม้เถื่อนได้สะดวก ถัด
จาก ผกค. ก็มี จคม., ขจก. ซึ่งมีอยู่เกลื่อนกลาดในจังหวัดชายแดนภาคใต้
การปฏิบัติการส่วนใหญ่เป็นไปในทางใช้กำลัง เช่น เรียกค่าคุ้มครอง จับตัว
เรียกค่าไถ่ ปิดสวนขาง ฯลฯ อันก่อให้เกิดความวุ่นวายอย่างไม่รู้จบสิ้น

นอกจากนี้ ภาคใต้ยังประสบปัญหาด้านสังคมจิตวิทยาและความ
มั่นคง ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่ภาคใต้เป็นแหล่งรวมความหลากหลายของวัฒนธรรม

ศาสนา วิถีการดำรงชีวิต ตลอดจนอุดมการณ์ทางการเมืองหลากหลายแบบ โดยเฉพาะใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ปัญหาด้านการเพิ่มของประชากร ยังก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมในภาคใต้อย่างมากเช่นกัน จากรายงานสถิติจำนวนราษฎรชายจังหวัดในปี 2531 ของกองทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (วารสาร เศรษฐกิจและสังคม, 2533 : 25 - 26) รายงานว่า จำนวนประชากรของภาคใต้ปี 2531 เพิ่มขึ้นจากปี 2521 ในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 2.3 ต่อปี ดังนั้นปัญหาที่อาจเกิดขึ้นตามมาได้แก่ ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่เพิ่มขึ้น ผลผลิตไม่เพียงพอกับประชากร ชาวภาคใต้มีรายได้ต่อหัวต่ำ การศึกษาต่ำ ปัญหาสุขภาพอนามัย ไร้อาหารปลอดภัย ปัญหาทางการปกครอง ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาสังคมอย่างรุนแรง

โชนิต ปันเปียมรัชต์ (2526 : 121) กล่าวถึง ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ ว่าปัญหาโรคภัยไข้เจ็บเป็นปัญหาหลักที่ชาวชนบทภาคใต้เผชิญอยู่ ก็เช่นเดียวกับชนบทในภาคอื่น ๆ นั่นคือ โรคภัยไข้เจ็บในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา หมู่บ้านที่ทำการสำรวจเกือบทั้งหมดมีเด็กแรกเกิดถึงอายุ 1 ปี จำนวนมากต้องเสียชีวิตลงด้วยโรคคอติบ ไข้จับสั่น ปอดบวมและโรคพยาธิ นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านจำนวนไม่น้อยที่เป็นโรคร้ายแรง เช่น มาเลเรีย ไข้เลือดออก โรคพยาธิ ฯลฯ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการฉีดวัคซีนป้องกันทำได้ไม่ทั่วถึง และสภาพความเป็นอยู่ไม่ถูกสุขลักษณะ ตัวอย่างเช่น หมู่บ้านที่สำรวจไม่มีส้วมใช้

จากรายงานของคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2529 : 119 - 120) ได้กล่าวถึงปัญหาด้านสาธารณสุขในเขตชนบทยากจนไว้ดังนี้

1. ร้อยละ 54 ของเด็กวัยก่อนเรียนทั้งหมดเป็นโรคขาดสารอาหารในระดับต่าง ๆ กัน และจำนวนเด็กอายุ 0 - 4 ปี ที่เสียชีวิต 20 × เสียชีวิตด้วยโรคขาดสารอาหาร

2. ประชาชนมีความลำบาก และอัตราเสี่ยงสูง รวมทั้งค่าใช้จ่ายเฉลี่ยคนละไม่ต่ำกว่า 50 บาท ในการเดินทางไปรับบริการจากโรงพยาบาลซึ่งอยู่ไกล
3. ประชาชนชื้อษาแพง และเป็นอันตรายต่อชีวิต
4. ประชาชนในเขตชนบทหากจนมีอัตราการป่วยและตายด้วยโรคระบบทางเดินอาหารไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของอัตราการป่วยและตายด้วยโรคอื่น ๆ
5. เด็กอายุกว่า 1 ปี ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไม่ถึง 50 %
6. หญิงมีครรภ์ หญิงลูกอ่อน และเด็กทารกเสียชีวิตด้วยขาดการดูแลในระยะต่าง ๆ

ปัญหาด้านการรู้หนังสือ จากรายงานสำมะโนประชากรและเคหะปี 2523 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2529 : 19) ได้แสดงให้เห็นว่าประชากรของภาคใต้ร้อยละ 84.3 สามารถอ่านออกเขียนได้ สามารถใช้หนังสือเป็นสื่อความหมายติดต่อกันได้ โดยจังหวัดชุมพรมีอัตราผู้หนังสือสูงสุดร้อยละ 93.0 ในขณะที่จังหวัดนราธิวาส มีอัตราผู้หนังสือเพียงร้อยละ 63.1 เท่านั้น เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม และไม่นิยมพูดภาษาไทย

ส่วนปัญหาด้านค่านิยมและความเชื่อ จารี กาลดิษฐ์ กิพย์รัตน์ (2532 : 55 - 56) กล่าวว่า สภาพแวดล้อม บุคลิกของคนในท้องถิ่นภาคใต้ นับว่ามีส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหา คนในภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง มีความคิดเห็นที่รุนแรง รักความสะอาดสวยงาม ลักษณะการแสดงออกจึงแข็งกร้าว ข้อขัดแย้งจึงมีมากมายเมื่อมีการสัมพันธ์ด้วยกำลัง และเจ้าหน้าที่ไม่สามารถเข้าไปควบคุมได้เต็มที่ ชาวบ้านก็ถือเอาความอาฆาตแค้นจัดการกันเอง เกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่

เรื่องค่านิยมและความเชื่อยังคงก่อให้เกิดปัญหาสังคมมากเช่นกัน ในเมื่อประชาชนชาวชนบทส่วนใหญ่ยังยึดมั่นอยู่กับความเชื่อดั้งเดิมที่ได้รับสืบทอดจากบรรพบุรุษ เช่น เครื่องรางของขลัง คาถาอาคม เมตตามหานิยม อยู่ยงคงกระพัน การสัก ยาสั่ง การทรงเจ้าเข้าผี เป็นต้น แต่เมื่อบ้านเมืองกำลังจะเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรมค่านิยมและความเชื่อเหล่านี้ค่อย ๆ เบาลง

ในส่วนของค่านิยมของคนใต้กับข้าราชการนั้น สุรินทร์ พิศสุวรรณ (2523 - 2524 : 48 - 61) ได้เสนอทัศนะว่า คนใต้ปัจจุบันยังคงลักษณะหัวแข็งหรือหัวหมอกกับข้าราชการ และมีความขัดแย้งกับทางการอยู่เนือง ๆ เขาเหล่านี้ปฏิเสธที่จะรับอำนาจที่มีอยู่ว่าชอบธรรมเพียงเพราะมันมีอยู่เท่านั้น พระราชอำนาจที่ออกมาในรูปข้าราชการนั้นจะไม่ได้รับการยอมรับโดยปราศจากการพิจารณาเสียก่อน

จากปัญหาด้านสังคมที่เกิดขึ้นในสังคมชนบทภาคใต้ นับว่ามีอิทธิพลหรือผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวชนบทเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในด้านชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่มั่นคงและก่อให้เกิดปัญหาที่คอยบั่นทอนสถานภาพการดำรงชีวิตของพวกเขาตลอดมา ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะนำไปสู่ปัญหาด้านการเมืองได้หากรัฐไม่สามารถแก้ไขให้ลุล่วง

3. ปัญหาด้านการเมือง ปัญหาด้านการเมืองเป็นปัญหาที่มีสาเหตุสืบเนื่องมาจากปัญหาพื้นฐานด้านเศรษฐกิจและสังคมในชนบทภาคใต้เกิดปัญหาด้านการเมืองขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญมาก เช่น ปัญหาชนกลุ่มน้อย ปัญหาจากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ปัญหาจากขบวนการโจรก่อการร้าย ปัญหาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2532 : 166) ให้คำจำกัดความของคำว่าชนกลุ่มน้อย (Group Minority) ว่า ชนกลุ่มน้อย คือ

กลุ่มคนซึ่งกำหนดโดยขนาดหรือส่วนของประชากรว่ามีจำนวนน้อยกว่าประชากรส่วนใหญ่ กล่าวคือ เป็นกลุ่มย่อยซึ่งมีแบบอย่างวัฒนธรรมย่อยอยู่ในสังคมใหญ่ พวกกลุ่มน้อยในสังคมต่าง ๆ มีเอกลักษณ์หรือพันธะผูกพันกันด้วยเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนาหรือลักษณะอื่น ๆ ทางวัฒนธรรมที่เห็นได้ชัดเจนว่าต่างไปจากชนส่วนใหญ่ของสังคมในสังคมที่มีปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเชื้อชาติ มักพบว่า ชนกลุ่มน้อยตกอยู่ในฐานะที่ถูกเดียดฉันท์และได้รับการปฏิบัติไม่เท่าเทียมกับกลุ่มใหญ่

ประสาท หลีกศิลา (2524 : 22) ได้ให้ความหมายของชนกลุ่มน้อยไว้ว่า หมายถึง ผู้คนพวกหนึ่งซึ่งเข้าใจว่าพวกตนได้รับการปฏิบัติไม่เท่าเทียมกับพวกอื่นที่อยู่ในสังคมแห่งเดียวกัน

ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยที่ถือว่า เป็นกลุ่มชนที่มีเชื้อชาติ สัญชาติ ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อที่แตกต่างไปจากคนไทย ได้แก่ ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ชาวจีน ชาวไทยมุสลิม เป็นต้น

ปัญหาชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งได้แก่ สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ชนกลุ่มนี้มีความแตกต่างจากชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ในแง่ที่ว่า มิได้อพยพเข้ามาในประเทศไทย แต่ได้อาศัยอยู่ในบริเวณนี้มาแต่โบราณ ในด้านเชื้อชาติ ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากมลายู พูดภาษาไทยไม่ได้หรือพูดได้ก็ไม่ยอมพูด คงใช้ภาษามลายูเป็นภาษาพูดกันในท้องถิ่น ความแตกต่างในด้านภาษาและศาสนานี้เอง ก่อให้เกิดปัญหาชนกลุ่มน้อยขึ้น

ประชาชนชาวไทยมุสลิมส่วนมากที่อาศัยอยู่ในสังคมชนบทภาคใต้ ได้รับอิทธิพลมาจากมาเลเซียทั้งในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา ศาสนามาเป็นเวลานานจนฝังรากลึกลงไป在心ใจของชาวไทยมุสลิมยากที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขอย่างไรได้ สถานการณ์เช่นนี้จึงยากยิ่ง ทำให้ประชาชนชาวไทยมุสลิมมีความแตกต่างไปจากคนไทยโดยทั่วไปอย่างมากมาย นอกจากนั้นชาวไทยมุสลิมยังมีปัญหาอื่น ๆ อีก เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาการศึกษาต่ำ ปัญหาสุขภาพอนามัย ปัญหาการแทรกแซงก่อการร้ายทางการเมืองทั้งในประเทศและต่างประเทศ เมื่อปัญหา

เหล่านี้มาประกอบกันเข้า ก็ก่อให้เกิดความรุนแรงมากขึ้นจนกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของชาติ

จากสาเหตุของชนกลุ่มน้อยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้เกิดกลุ่มผู้บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ ซึ่ง ชาญชัย อินทรประวัตติ (2528 : 2) ได้กล่าวไว้มี 3 กลุ่มด้วยกัน คือ

(1) ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) ซึ่งมุ่งจะสร้างกลุ่มแนวร่วมให้กว้างขวางและขยายมวลชนออกไปเพื่อสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยให้เข้มแข็งขึ้น

(2) ขบวนการโจรก่อการร้ายแบ่งแยกดินแดน (ขจก.) กลุ่มโจรพวกนี้พยายามทุกวิถีทางที่จะแบ่งแยกดินแดนบางส่วนของประเทศไทย ซึ่งได้แก่ จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส และบางส่วนของจังหวัดสงขลา ออกไปตั้งเป็นรัฐเอกราช เรียกว่า สาธารณรัฐ "ปัตตานี" ยุทธศาสตร์สำคัญที่กลุ่มโจร ขจก. นำมาใช้ก็คือ อาศัยความแตกต่างด้านการนับถือศาสนา ภาษา เชื้อชาติ และวัฒนธรรมเป็นเงื่อนไข และข้ออ้างในการปลุกกระดมให้เยาวชนไทยมุสลิมเกิดความเกลียดชังเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล และหันไปร่วมมือกับขบวนการโจรก่อการร้ายแบ่งแยกดินแดน

(3) ขบวนการโจรก่อการร้ายคอมมิวนิสต์มลายา (จคม.) ความจริงผู้ก่อการร้ายกลุ่มนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะยึดครองประเทศมาเลเซีย โดยมุ่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศมาเลเซียให้เป็นระบบคอมมิวนิสต์ตามวิถีของจีน แต่ถึงกระนั้นก็ตามหากพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้วจะเห็นว่า ผู้ก่อการร้ายกลุ่มนี้ได้สร้างความคิดรื้อถอนที่พบเห็นอยู่ประจำ คือ การเรียกค่าคุ้มครอง การเก็บภาษีเถื่อน ตลอดจนการถูกคุกคามในความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น ซึ่งนับได้ว่าเป็นการสูญเสียทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยประการหนึ่ง

นอกจากกลุ่มผู้ก่อการร้ายทั้ง 3 กลุ่มแล้ว ภาคใต้ยังมีกลุ่มอิทธิพลอำนาจมืดที่ประกอบด้วยบรรดาพ่อค่านายทุน ชั่วราชการคอร์รัปชัน กลุ่มอิทธิพล

ท้องถิ่นแบ่งเป็นฝ่ายเป็นพวก ต่างแย่งชิงผลประโยชน์ในพื้นที่ภาคใต้ที่สน
อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทั้งทรัพยากรในดินสินในน้ำ จนก่อให้เกิดปัญหาสร้างความ
เดือดร้อนเจ็บช้ำน้ำใจให้กับประชาชนผู้บริสุทธิ์นานาประการ ซึ่งรัฐบาลไม่สามารถ
บริหารจัดการเหล่านี้ให้หมดสิ้นไป

จะเห็นได้ว่า ปัญหาด้านการเมืองนอกจากมีพื้นฐานมาจากระบบ
เศรษฐกิจและสังคมแล้ว ยังมีพื้นฐานมาจากความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติ ภาษา
ศาสนาและวัฒนธรรม ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับปัญหาการเมือง

เพื่อเป็นการแก้ปัญหาการแทรกแซงของคอมมิวนิสต์ รัฐบาลได้จัด
ตั้งกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) ขึ้น เพื่อเป็นกองอำนาจ
การผสมของพลเรือน ตำรวจ ทหาร โดยทำหน้าที่อำนาจการประสานให้การ
ปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ให้เป็นไปตามนโยบาย ซึ่ง
ในระยะเวลาที่ผ่านมา รัฐบาลได้มีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาคความมั่นคงด้วย
วิธีการและรูปแบบต่าง ๆ สำหรับในภาคใต้มีหมู่บ้านที่อยู่ในเป้าหมายการแทรกซึม
ของคอมมิวนิสต์ โดยใช้ชื่อว่า หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2529 :
160 - 161) ได้ให้ความหมายของหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองไว้ว่าเป็น
หมู่บ้านตามแนวชายแดนที่มีพื้นที่ล่อแหลมง่ายต่อการแทรกซึมต่างไกล ขาดการดูแล
จากเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ประชาชนมีความยากไร้ทางวัตถุ จนมีความคับแค้นทาง
จิตใจ และเป็นหมู่บ้านที่สะกัดกั้นการขยายอิทธิพลของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ให้
ลุกลามต่อไป

ผลจากนโยบายการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ ทำให้เกิด
สถานการณ์ที่รุนแรงในภาคใต้ขึ้นหลายท้องที่ ดังที่ รุ่งฟ้า (นามแฝง, 2528 :
50 - 51) กล่าวว่า สถานการณ์ที่รุนแรงในภาคใต้สมัยของข้าวงได้ขยายอิทธิพล
และได้เกิดการต่อสู้ของประชาชน ภายใต้การนำของคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย
กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์มีอิทธิพลสูงเหนือเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น

และอำนาจของรัฐ จนทำให้อิทธิพลท้องถิ่นต้องหันไปร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์ แห่งประเทศไทยสูงขึ้น รุ่งฟ้า (นามแฝง, 2528 : 50 - 51) ยังชี้ให้เห็นถึง ผลจากการปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างหนัก ดังเหตุการณ์ที่อำเภอพิบูล จังหวัด นครศรีธรรมราช ว่าเขตอำเภอพิบูลก็คือเส้นทางรวมพลของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) สู่ฐานที่มั่นเขาหลวงหรือเทือกเขาบรรทัด ซึ่งประชาชนต้องตกอยู่ใน สภาพน้ำท่วมปาก แต่ก็ไม่มีผู้ใดเห็นใจและเข้าใจชาวบ้านผู้วิสุทธ์เหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางราชการกลับกล่าวหาชาวอำเภอพิบูลทุกคนว่าเป็นคอมมิวนิสต์ จึงยก กำลังทหารเข้ากวาดล้างคนไทยผู้ไม่รู้เรื่องและทำการลงโทษอย่างรุนแรงและ ปาเถื่อน ที่หนีได้ทันก็หนีหัวซุกหัวขุน สภาพของชาวอำเภอพิบูลจึงไม่แตกต่างกับบ้าน แดกสาทรกษาด จากการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวสร้างความเป็น ความแค้นให้แก่ชาวอำเภอพิบูลและบริเวณใกล้เคียงเป็นอย่างยิ่ง จนเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่สามารถเข้าไปในพื้นที่อำเภอนี้ได้อีกต่อไป และการก่อการร้ายได้ขยายตัวออก ไปในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้อย่างรุนแรง พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ยิ่งโตวันโตคืน

ปัญหาด้านการเมืองดังกล่าวส่วนหนึ่งจึงเกิดมาจากการปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีสาเหตุมาจากความไม่เข้าใจระหว่างข้าราชการกับประชาชน ความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ข้าราชการอยู่ภายใต้อิทธิพลและอำนาจมืด ข้าราชการคอร์รัปชัน เป็นต้น เรื่องดังกล่าว สงบ ส่งเมือง (2525 : 20) ได้ กล่าวไว้ว่า เมื่อลัทธิทุนนิยมเจริญขึ้นทางภาคใต้ ผู้มีอิทธิพลบางคนได้ใช้อิทธิพลที่มีอยู่ เข้าควบคุมและดำเนินการธุรกิจบางประเภท ทั้งที่ถูกต้องกฎหมายและผิดกฎหมาย โดย ที่ข้าราชการไม่สามารถดำเนินการได้อย่างใดอย่างหนึ่งได้ ผู้มีอิทธิพลเหล่านี้กลายเป็นผู้มีอำนาจทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง เป็นที่เกรงกลัวของราษฎรและบาง ครั้งมีอิทธิพลเหนือข้าราชการ เพราะมีนักการเมืองอาวุโสในสวนกลางเป็นผู้ให้ความคุ้มครองอีกต่อหนึ่ง ปัญหาและความยุ่งยากทางการเมืองภาคใต้จึงเกิดจาก เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้

สำหรับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น เป็นปัญหาที่หมักหมมไว้หลายปี ได้สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนผู้บริสุทธิ์ โดยการใช้อำนาจกดขี่ข่มเหง ชุติกร เป็นต้น จนถึงกับประชาชนที่ทนไม่ไหวต้องหนีเข้าป่า จับอาวุธเป็นปฏิปักษ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐในเวลาต่อมา ปัญหาที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น โมฮัมหมัด อับดุลกาเดร์ (9 (1) 2528 : 22 - 23) กล่าวว่า เป็นปัญหาของข้าราชการที่เข้าไปบริหารพื้นที่ ไม่ใช่ปัญหาของประชาชน การที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม พูดภาษามลายูในชีวิตประจำวัน เป็นสภาพไม่ใช่ปัญหา ปัญหาที่เกิดจากสภาพดังกล่าวคือ ความไม่เข้าใจกันระหว่างประชาชนที่ถูกปกครองกับข้าราชการที่ไปปกครอง และยังเกิดความระแวงสงสัยของข้าราชการว่า ประชาชนรักไทยนิยมไทยหรือไม่

ปัญหาด้านการเมืองที่เกิดขึ้นกับประชาชนในชนบทชายแดนภาคใต้ นั้น กระทรวงมหาดไทย ได้จัดตั้งหน่วยงานในลักษณะศูนย์รวมการบริหาร (ศอ.บต.) โดยมีข้าราชการระดับสูงในสังกัดกระทรวงมหาดไทย เป็นหัวหน้าหน่วยงาน รับผิดชอบในการควบคุมกำกับดูแลการดำเนินงานตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ ของส่วนราชการทุกกระทรวง ทบวง กรม ในพื้นที่

ส่วนการจัดองค์กรป้องกันปราบปรามการก่อการร้าย รวมองค์กรที่รับผิดชอบในการป้องกันปราบปรามการก่อการร้ายทุกรูปแบบ คือ ขบวนการโจรก่อการร้าย (ชก.) ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) และโจรเงินคอมมิวนิสต์ (จคม.) ให้อยู่ภายใต้องค์กรเดียวกัน โดยจัดตั้งเป็นกองบัญชาการพลเรือน ตำรวจ ทหารที่ 43 (พตท. 43) ในกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 (กอ.รมน. ภาค 4)

จึงกล่าวได้ว่า ปัญหาด้านการเมือง เป็นปัญหาสำคัญอีกปัญหาหนึ่งที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน สร้างความสั่นคลอนด้านความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติเป็นอย่างมาก ควรได้รับการแก้ไขให้ถูกต้องและเร่งด่วนเพื่อความสันติสุขต่อไป

สภาพปัญหาสังคมชนบทภาคใต้ดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบและเป็นแรง
บันดาลใจให้นักเขียนบทหรือชกรองนำมาสะท้อนในงานเขียนที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะ
ศึกษา